

▣ **Славој Жижек, културни филозоф, виши истраживач на Институту за социологију и филозофију Универзитета у Љубљани, професор немачког на Универзитету Њујорк и међународни директор Бркбек Института за хуманистичке науке Универзитета у Лондону. Његов текст за Раша тудеј преносимо у целости.**

Реакција на најновији сој короне потврдила је неугодну истину – док многи прихватају идеју сарадње у борби против пандемије, не раде ништа опипљиво од било какве вредности по том питању. Треба ли нам још већа криза да нас пробуди?

Сви смо свесни да је Светска здравствена организација прогласила нову варијанту болести коронавируса под називом омикрон.



Нова варијанта Б.1.1.529 први пут је пријављена СЗО-у у Јужној Африци 24. новембра. Долази с више од 30 мутација и сумња се да се шири много брже од осталих варијанти –

укључујући ону делта – па је неизвесно хоће ли цепива која тренутно имамо деловати против њега.

Реакција дела света била је предвидљива: отказани летови из јужне Африке, пад деоница и тако даље.

Није ли ужасно што су такви одбрамбени, потези попут забране путовања, били најјача реакција развијених земаља на баук нове катастрофе? Као што је др. Ричард Лесилс, специјалиста за заразне болести на Универзитету КваЗулу-Натал у Дурбану (ЈАР) истакао.

„Није било речи подршке коју ће понудити афричким земљама како би им помогле у контроли пандемије и посебно се не спомиње решавање ове неједнакости вакцина на коју смо упозоравали целе године и чије сада видимо последице“, рекао је.

Ширење омикрона олакшало је троструко скандалозно занемаривање. Прво, много је веројатније да ће вирус мутирати на местима где је вакцинисање ниско, а преносивост висока, па је за то веројатно крив велики јаз између стопа вакцинисаних у развијеном свету и у свету у развоју. Неке западне земље чак уништавају вакцине чији је датум употребе прошао, уместо да их бесплатно дају земљама с нижом стопом вакцинације.

Друго, као што је забележено у Тхе Ланцету у априлу, Фармацеутске компаније имале су велике користи од огромних износа јавног финансирања за истраживање и развој: између 2,2 милијарде и 4,1 милијарде долара потрошено је у Немачкој, Уједињеном Краљевству и Северној Америци.

Међутим, када су компаније замољене да допусте бесплатно лиценцирање вакцина, све су то одбиле, чиме су спречиле многе сиромашније земље – које нису могле да приуште плаћање цене за ауторска права – да их саме производе.

Конечно, чак је и у самим развијеним земљама пандемијски национализам врло брзо превладао над озбиљном координацијом напора.

У сва три случаја развијене земље нису успеле остварити своје јавно прокламиране вакцине, а сада за то плаћају цену. Попут бумеранга, катастрофа коју смо покушали да обуздамо у дравима трећег света вратила се да нас прогони. Како?

Фридрих Јацоби, немачки филозоф који је стварао око 1800., написао је: 'Ла вѐритѐ ен ла репоуссант, он л'ембрассе', – одбијајући истину, човек је прихвата. Примери овог парадокса су бројни – рецимо, просветитељство је победило традиционалну веру и ауторитет када су присталице традиционалног схватања почеле да користе просветитељску рационалну аргументацију да оправдају свој став (друштву је потребан чврст неупитан ауторитет да би уживало у стабилном животу итд.)

Али вреди ли исто и супротно? Да ли човек прихватајући истину је заправо одбија? Управо се то догађа данас: 'истина' – хитна потреба за глобалном сарадњом итд. – одбија се јавним прихватањем потребе за зеленим деловањем или сарадњом у борби против пандемије, као што се видело на конференцији ЦОП26 у Гласгову, која је била препуна декларативног бла бла, притом испоручујући врло мало прецизних обвеза.

Овај механизам је већ 1937. године описао Џорџ Орвел у 'Пут до пристаништа Виган', који је истакао двосмисленост превладавајућег левичарског става према класној разлици.

'Сви се противимо класним разликама, али врло мало људи озбиљно жели да их укине. Овде долазите до важне чињенице да свако револуционарно мишљење део снаге црпи из тајног уверења да се ништа не може променити. Све док се ради само о побољшању радничког положаја, свака пристojна особа је сагласна. Али, нажалост, не можеш постићи напредак тако што само желиш да уколниш класне разлике. Тачније, потребно је пожелети да нестану, али ваша жеља нема учинка осим ако не схватите што то све укључује. Чињеница с којом се треба суочити је да укинути класне разлике значи укинути део себе. Морам се тако потпуно променити да бих на крају једва могао бити препознатљив као иста особа', пише у делу.

Да ли је разлог ове неактивности само страх од губитка економских и других привилегија? Ствари су сложеније од тога: промена која се тражи је двострука – субјективна и објективна.

Амерички филозоф Адријан Џонстоном окарактеризирао је данашњу геополитичку ситуацију као ону 'у којој се светска друштва и човечанство у целини суочавају с вишеструким акутним кризама (глобална пандемија, еколошке катастрофе, огромна неједнакост, растуће сиромаштво, потенцијално разорни ратови, итд.), али чини се да нису у стању да предузму (додуше радикалне или револуционарне) мере потребне за решавање ових криза. Знамо да су ствари покварене. Знамо што треба поправити. Чак понекад имамо идеје како их поправити. Но, упркос томе, не чинимо ништа ни да поправимо већ учињену штету нити да спречимо даљњу лако предвидљиву штету.' Одакле та пасивност? Наши медији често нагађају због којих скривених мотива антиваксери тако непоколебљиво остају при свом ставу, али колико ја знам, они никада не наводе најочитији разлог: на неком нивоу желе да се пандемија настави, а знају да ће ју одбијање поштивања антиковид мера продужити.

Ако је то случај, онда седеће питање које треба поставити је: шта тера антиваксере да желе наставак пандемије?

Овде би требало избегавати било какве псеудо-фрејдовске појмове попут неке верзије нагона смрти, жеље за патњом и смрћу. Идеја да се антиваксери противе мерама против пандемије јер нису спремни да жртвују западни либерални начин живота, који је за њих једини могући оквир слободе и достојанства, истинита је, али недовољно. Овде требама да додамо перверзно уживање у самом одрицању од уобичајених ужитака које доноси пандемија. Не бисмо смели да потценимо тајно задовољство које пружа пасивни живот депресије, апатије и пуког одуговлачења без јасног властитог животног пројекта.

Међутим, промена која је потребна није само субјективна, већ је она глобална друштвена промена. На почетку пандемије написао сам да ће та болест задати смртни ударац капитализму. Осврнуо сам се на завршну сцену Тарантиновог 'Кил Била 2' где Битрикс онеспособљава злог Била и удара га 'техником експлодирања срца у пет тачака дланом', комбинацијом пет удараца врховима прстију у пет различитих акупунктурних тачаки тела противника. Након што се мета удаљи и направи пет корака, њено срце експлодира у телу и она пада на тло.

Многи су ми се након тога смејали: капитализам не само да је обуздао кризу, већ ју је чак и искористио да се ојача. Ипак, мислим да сам био у праву. У последњих неколико година глобални се капитализам толико радикално променио да неки нови поредак у настајању више не називају капитализмом, већ корпоративним неофеудализмом.

Пандемија је дала подстицај овом новом корпоративном поретку, с новим феудалном властелом попут Била Гејтса или Марка Закерберга који све више контролишу наше заједничке просторе комуникације и размене.

Песимистички закључак који се намеће је да ће бити потребни још јачи шокови и кризе да нас пробуде. Неолиберални капитализам већ умире, тако да надолазећа битка неће бити она између неолиберализма и онога што лежи иза, већ она између два облика ове последице: корпоративног неофеудализма који обећава заштитне мехуриће од претњи – попут Закерберговог ‘метаверзума’, мехурићи у којима можемо наставити сањати – и грубо буђење које ће нас натерати да измислимо нове облике солидарности.

Моја је поента била да је епидемија коронавируса својеврсни напад ‘Технике експлозије срца у пет тачаки длана’ на глобални капиталистички састав – сигнал да не можемо ићи путем који смо до сада имали те да је потребна радикална промена.

Орвелова поенра је да се радикали позивају на потребу за револуционарном променом као на неку врсту празноверја која би требала постићи управо супротно – то јест спречити да се промена стварно догоди. Данашњи академски левичари који критикују капиталистички културни империјализам су, у стварности, ужаснути идејом да ће се њихово поље проучавања расплинути.

Исто вађи и за нашу борбу против пандемије и глобалног затопљења – парафраза Орвелаби била: ‘Сви се противимо глобалном затопљењу и пандемији, али врло мало људи их озбиљно жели укинути. Све док се ради само о побољшању судбине обичних људи, свака пристојна особа је сагласна. Али, нажалост, не можете постићи напредак ако само желите уклонити глобално затопљење и пандемију. Тачније, потребно је пожелети да нестану, али ваша жеља нема учинка осим ако не схватите што то све укључује. Чињеница с којом се треба суочити је да укинути глобално затопљење и пандемију значи укинути део себе. Свако од нас мораће се толико изменити да ће на крају тешко бити препознатљив као иста особа.’

(Нова.рс)